

HISPANIA
DAMIANI A GOES, EQVITIS LVSITANI.

LOVANII
Excudebat Rutgerus Rescius Anno
M. D. XLII.

CLARISSIMO EQVITI ERVDITIONE ET HVMANITATE INSIGNI D. DAMIANO A GOES PETRVS NANNIVS S. P. D.

LIBELLVM Tuum amplissime Damiane, eo animo accepi, ut si mihi ingens thesaurus oblatus fuisset, nec alacrior, nec hilarior esse potuissem. Sunt mihi a te alia praeclara munera, sed nequaquam pari honore aestimanda, cum illa tantum modo precij magnitudine, dignitatem habeant, iste de ingenij tui praestantia uenerationem mereatur. Admirabilis ibi ordo, singulaeq; res in suas classes distributae sunt, quam rationem scribendi maxime uidetur Suetonius adamasse. Habent in tuo libro singula suam peculiarem stationem, hic Regnorum uires, illic Episcoporum & Satraparum opes describuntur. Habent suum catalogum Sancti Hispani, habent uiri eruditi, Duces quoq; bello clari in sua a te legitima acie cōstituti sunt. Habēt merces sua fora, quas Hispania uel accipit, uel donat. Deniq; antipodum munera, quae duplici ratiōe Hispanorum

sunt,

ſunt, uel quod ipſi hunc orbem inuenerunt, uel quod ſoli inde omnia deportant, in ſuas apothecas a te digerũtur. Quid multa? nihil omittis quod ad laudem Hiſpanię pertinet. Quamobrem quæ olim de Hiſpania legebam, potius admiratione quam fide proſequebar, nunc tua authoritate efficis, ut me non amplius admirantem ſolum, ſed & credentem habeant. Non mihi iam figmentum uidetur auro tagum turbidum fluere, equas ex fauonio ſubuentaneum fœtum concipere, meritoꝗ mihi feciſſe uidetur Veſpaſianus, quod uniuerſæ Hiſpaniæ ius latij donarit, rectumꝗ etiam iudicium Plinij existimo, qui Hiſpaniam cenſuit proximam eſſe Italiæ laudibus. Enumerãtur enim a te innumerabiles opum frugumꝗ theſauri, ut Plutus & Ceres non alibi quam in Hiſpania, aut certe peculiariter ſedes habere uideantur. Obſtrepũt hic quędam uerba nouitia, ſed faſtidioſo lectori, æquo enim ęſtimatori non uenia, ſed laude dignus habeberis, quod res nouas uetuſtate incognitas nouis uocabulis, ut intelligi poſsint, explicueris. In apologia acrior es, ſed ſtimulis de amore patriæ profectis. amabit tuum pectus quiſquis pietatem amat, & patriæ ſtudium inter uirtutes adnumerat. Librum igitur tantę utilitatis, quem tu aut Vulcano tradi

aut amicis tantummodo communicari iubebas, prælo subieci. Nefas enim putaui id intra paucornm manus contineri, quod tanto usui publice esse posset. Quod si singularũ prouinciarum eodem modo uires & opes descriptæ essent, magnum profecto instrumentum haberent docti, ad historias condendas, quum ner ui bellorum pecuniæ sint, earumq; inopia, uel copia multiplices causas & cladium & uictoriarum adferat. Fieri non potest ut quis recte in historia uersetur, nisi utriusq; partis opes & copias cognitas habeat, et lectori exponat. qua in re utinam aliquot Latini scriptores diligentiores essent, eaq; in parte Thucydidem imitarentur. Tantum igitur mihi in rebus tuis, te inconsulto permisi, nec offensam timui ex hac mea audacia, qui quiduis in Nannio tuo & ferre, & probare soles. Nec ut iniquior sis, ius habes expostulandi, si quod meum esse uoluisti, utar pro meo arbitrio. Bene uale amplis s. & eruditis s. Damiane.

Louanij.

DAMIANVS A GOES Eques Lusitanus, Petro Nannio Latino apud Louanium Professori, dignissimo, amicoque non uulgari, S. D.

CVM sæpenumero rerum Hispanicarum mentio inter nos amantissime Nanni incidisset, multis argumētis cognoui te nondum ijsdem satiatum, ampliorem earum noticiam e scriptis nostris expectare. Quamobrē optatis tuis parētes, hæc tali lege tibi cudere uoluimus, ut si arriserint, legas, amicisque tuis huiusmodi rerum noticiam cupientibus communices, si minus Vulcano tradas.

Vale.

HISPANIAE
CVIVS NOMINA, VARII
VARIIS NOMINIBVS AMPLE

ctuntur,hæc ſequens eſt amplitudo, potentia,ubertaſque.

DE Eius ſitu, latitudine, longitudine,atque poli eleuatione,cum id ſatis inter coſmographos cõſtet,nihil hic dicturi ſumus,ea autem, quæ rariora ſunt,explicabimus.

Nec etiam id tacituri,quod antiqui ſcriptores teſtatum olim reliquerunt,eam adhuc auri, argenti,cupri,ſtanni,plumbi,ferri,omniumq; metallorum fodinis abundare, necnon argenti uiui,ſale quoq; uberrimam eſſe.

De frugibus non eſt, quod multum diſceptetur, cum omnino ferax uini,olei,mellis,lactis,frumenti,fructuumq; omnium ſit.

Quod ſi aliquando te Diuo Iacobo Compoſtellano uotis peregrinationis obſtrinxeris, uelim diligenter eorum uinorum quæ ab odore,colore,ſapore commendantur, delectum habeas,quo non tantum meis ſcriptis, ſed palato tuo credas.

Primum, quod nobilius habetur, Sancti Martini dicitur. Secundum , quod huic ce-

dere

dere dedignatur, apricum, quod caparicũ uulgo dicitur. Cætera istis nominibus insigniuntur.

Riba Dauia.	Escalona.
Oliuares.	Ietas.
Græcum.	Pinto.
Machabęum.	Val de more.
Malmaticum.	Casa ruiuos.
Inuentum.	Tor de Laguna.
Muscatum.	Moniedro.
Blancqueta.	Arruta.
Madrigal.	Labrugeira.
Azoia.	Sexial.
Guadalcanar.	Aius.
Eaealla.	Santorcaz.
Simanquas.	Toro.
Alanis.	Cantela piedra.
Yepes.	Cantalpino.
Ocanna.	Pedra destrema.
Madril.	Mejamfrio.
Luque.	Pozo amaricque
Tintode arenas	Ebora.

Reliquimus barbara nomina sine ulla inflexione, ut melius agnosci possent.

Abundat etiam ouibus, bobus, equis, generosissimis, piscibusq; diuersorum generum.

Ferarum

Ferarum quocꝫ & auium mira copia.

Sunt quocꝫ in Hiſpania diuerſis in locis calidi & frigidi fontes ad diuerſos morbos efficaciam mirabilem habentes.

ANTIQVAE HISPANIAE Nobilitas, & familiarum ſtemmata.

Pimenteli	a	Romana Pimentariorum familia
Caſtri	a	Caſtronijs.
Fonſecas	a	Fonteis.
Sylueiras Syluas	a	Syluijs.
Serueiras	a	Seruilijs.
Barros	a	Varrõibus
Plancos	a	Plancijs.
Padillas	a	Petilijs.
Merlos	a	Milijs.
Coroneles	a	Cornelijs.
Corteſios	a	Corteſijs.
Agilas	ab	Aquilijs.
Deças	a	Decijs.
Taueiras	a	Tauerijs.
Nietos	a	Nepotibus.
Coſcones	a	Coſconijs.

Faleiros	a	Valerijs.
Cotas	a	Cotis.
Gallos	a	Gallis.
Caſſios	a	Caſſijs.
Caluos	a	Caluis.
Pachecos	a	Patiecis.
Paçanhas	a	Pacidiis

Omnes hæ familię ab antiqua nobilitate Romana originem obtinent. Sunt & alię complures, de quibus id ipſum coniecturis iudicare poſſimus. Cæterum non niſi confeſſa allegare libuit.

A Septentrionalibus nationibus, vt a Gothis, Alanis, & alijs nationibus, quæ Hiſpaniam occuparunt, hæ ſunt. quarum cognominum, nobis tantum perſpectam etymologiam hic adijcere voluimus, cæterorum vero, quorū nec certa aliqua ratione, nec coniecturis id aſſequi potuimus, Germanici ſermonis peritioribus, explicandum committimus.

Guʒman		vir bonus.
Velaſcos		lini mercatores.
Geuaras	id eſt	compatres.
Mandocas		(fortis.
Hanrriques		manus diues, ſiue

Manrriques	homo diues siue fortis.
Munizes	os maris.
Coutinhos	
Cardonas	
Mellos	malus lupus.
Rolins	
Goyos	Dei domus.
Limas	
Sousas	
Noronhas	noruegiæ uiri.
Moncadas	mons felis.
Goes	Dei uiri.
Betanquor	curia Belgarum.
Lemos Id est,	agni.
Resendes	Rheni sabulum.
Arellanos	Alanorum ara.
Varelas	patres.
Britos	pacifici.
Bulhones	Eburonum gentes.
Mascarenhas	mosę Rheniq; gentes.
Sandes	Sabulosi.
Cunhas	
Laynez	
Bouedilla	Supra Diliam.

Dilia est fluuius Louanium secans.

De ubertate & nobilitate Hispaniarum diximus, modo ad eius potentiam ueniamus.

Habet

HISPANIA.

Habet in primis Hispania quatuordecim regna, nempe,

Leonis.
Castellę antiquę & nouę
Aragonię.
Portugalliæ.
Cataloniæ.
Nauarrę.
Asturiarum.
Granatæ.
Valentiæ.
Toleti.
Gallitiæ.
Algarbiorum.
Murtiæ.
Cordubæ.

Quorum regnorum uectigalia ut pro comperto habetur, magna sunt, nec enim sigillatim quid ex unoquoque regno Regibus Hispaniæ accrescat auderē dicere, cum dubitē id eis gratum futurum sit, an non. Sed hoc scito, Reges istius Hispanię, quę a nōnullis imperitis hominibus satis temere sterilis nuncupatur, annue ultra quinquagies cētena millia ducatorum aureorum præter exactiones, inde accipere. Reditus annuus

DE regnis diximus, modo ad clerũ ueniamus, In cuius reddituum computu Lucium Marineũ Siculum ſequemur, qui felicius id quam Principum Hiſpaniæ prouentus explicuit.

Archiepiſcopus Toletanus, Caſtellæ Cãcellarius, qui cum Archiepiſcopo Bracharenſi in Portugallia, de omnium Hiſpaniarum primatu contendit, habet annue octoginta millia ducatorum aureorum 80000

Archiepiſcopus Hiſpalenſis 24000

Archiepiſcopus S. Iacobi 20000

Archiepiſcopus Granatenſis 10000

EPISCOPI.

Epiſcopus Burgenſis 20000

Epiſcopus Ciguntenſis 20000

Epiſcopus Cunquenſis 16000

Epiſcopus Placentinus 15000

Epiſcopus Palentinus, Comes Pernienſis 13000

Epiſcopus Iaenenſis 10000

Epiſcopus Segouienſis 14000

Epiſcopus Auillenſis 8000

Epiſcopus Camorenſis 12000

Epiſcopus Cordubenſis 12000

Epiſco

Episcopus Osinensis	10000
Episcopus Leonensis	8000
Episcopus Calahorrensis	12000
Episcopus Salmanticensis	10000
Episcopus Badaiorensis	6000
Episcopus Ouidensis	6000
Episcopus Cartagenensis	5000
Episcopus Asturgensis	4000
Episcopus Coriensis	8000
Episcopus ciuitatis Rodrigensis	4000
Episcopus Malagensis	10000
Episcopus Calixensis	8500
Episcopus Guaditanus	2000
Episcopus Almeriensis	1500
Episcopus Mondondensis	1500
Episcopus Tuiensis	2000
Episcopus Lugensis	1500
Episcopus Orensensis	3000
Episcopus Canariensis	9000

Regnorum Aragoniæ, Valentiæ, Catelloniæ, & Nauarræ.

Archiepiscopus Caragucensis	20000
Archiepiscopus Valentinus	13000
Archiepiscopus Tarragonensis	8000

Episco-

EPISCOPI.

Epiſcopus Taraconenſis 5000
Epiſcopus Hueſcenſis 3000
Epiſcopus Segorbienſis atq; Albarrazi-
nenſis 3000
Epiſcopus Barchinonenſis 5000
Epiſcopus Leridenſis 5000
Epiſcopus Tortoſenſis 8000
Epiſcopus Gironenſis 4000
Epiſcopus Vrgellenſis 7000
Epiſcopus Viguenſis 2500
Epiſcopus Sunienſis 1500
Epiſcopus Pamplonenſis 6000

Sunt & alij permulti Epiſcopi nouarum prouinciarum, Indiarũq; Occidentalium, nuper inuentarum, ex collatione ſiue iure patronatus quoque Regis Caſtellæ, quos hic non exprimo.

Regnorum Portugalliæ & Algarbiorum.

Archiepiſcopus Brachareſis, qui propter antiquitatem cum Toletano Archiepiſcopo, ad hunc diem uſq;, de primatu (ut uocant) totius Hiſpaniæ diſceptat, habet 14000
Archiepiſcopus Vlyſſipponenſis 16000
Archiepiſcopus Funchalenſis 9000

Epiſcopus

EPISCOPI.

Epiſcopus Eborenſis	20000
Epiſcopus Viſeenſis	8000
Epiſcopus Guardenſis	5000
Epiſcopus Colimbrienſis	12000
Epiſcopus Portenſis	4000
Epiſcopus Lamecenſis	6000
Epiſcopus Syluenſis	4000
Epiſcopus Cæptenſis	2000

Præter hos ſunt adhuc aliĳ Epiſcopi Indiarum Orientaliū, Africę & Aethiopię, & multarum inſularum ex collatione Regis Portugallię, quos hic prætereo.

Volui aūt hic omnes epiſcopales ciuitates Hiſpaniæ mihi ſaltem cognitas, cum putem adhuc plures eſſe, proprĳs huius temporis nominibus ob maiorem cognitionem recenſere.

Sciendum quocꝫ oīs Hiſpanię cleri prouentus (Abbates excipio) Duplo maiores q̄ Epiſcoporum eſſe. Idcꝫ præter aliquot decimas & primitias, quæ in multis locis Regibus atcꝫ magnatibus, ex Pōtificum indultis colliguntur.

Ex quibus quidē redditibus iure oēs ſimul tenētur unicuicꝫ eccleſię ſuum animarū curatum, ut aiunt, ſiue paſtorem alere, qui ex pacto & conſuetudine, oīa eccleſiæ ſacramēta populo

gratis

gratis, siue in templo, siue extra templum, siue in priuatis domibus administrat. Quod utinã in cęteris prouincijs fieret, ubi ita pastoratus uenduntur, ut pastores pro uitæ alimento, ac pensione soluenda, sacramentorũ administrationem sæpe inuiti cogantur nundinari.

Est præterea innumera Abbatiarum & monasteriorum copia, quarum prouentus non solum cleri reditus æquant, sed etiam superãt, inter quas sunt nonnullæ habentes decem, duodecim, quindecim millia ducatorũ annuę, permultę inter quatuor, & decem millia fluctuant, innumeræ rursus ab hac summa declinant. ita tamen ut sine aliqua cõtrouersia ij qui se cultui diuino dedere, habeãt in Hispania singulis annis, ultra quadragies centena millia ducatorum, præter id, quod Commendatarij, & eorum magistri possident, quæ summa etiam ingens est. Ex quo facile apparet, quam religiosi semper fuerint Hispani, & quam dediti cultui diuino, cum tam liberaliter suas eleemosynas Christi ecclesijs impartiti sint.

Habet ulterius Regnum Castellæ quatuor Magistros equitum (seu ut uocant) ordinum, qui magnos admodum habent reditus.

Quo-

Quorum primus ſancti Iacobi eſt.
Secundus Alcantaræ
Tertius Calatrauæ

Hęc tria officia dignitatum, temporibus Ferdinandi & Elizabet catholicorum regum Caſtellæ, cum cõſenſu Pontificis ad coronam regni deuoluta ſunt.

Quartus eſt Magiſter equitum Rhodienſium, ordinis diui Iohannis.

Ordo ſancti Iacobi ornatur duobus cõmendatarijs primarijs, quorum unus dicitur commendatarius maior Caſtellẽſis, alter Leonenſis.

Ordines Alcantaræ & Calatrauæ, habent ſinguli ſuum commendatarium maiorem & ſuum clauigerũ, ſub quibus maioribus commendatarijs ingens commendatariorum equitum eſt copia, habẽtium magnos redditus.

Aragoniæ, Valentiæ, & Catelloniæ regna unum habent equitum magiſtrum ordinis Monteſię, magnos quoq; habẽtẽ redditus.

Ordines Regnorum Portugalliæ, & Algarbiorum.

Primus eſt magiſter ordinis Chriſti, qui

magiſter ipſe Rex eſt, cuius miniſterij prouentus admodum magni ſunt, inde, quod huic ordini omnes prouinciç inuentç, tam in Africa, quam in Aſia, & Briſilia, cum omnibus inſulis, atq; Orientales Indiç annexæ ſint.

Secundus eſt ordinis ſancti Iacobi.

Tertius ordinis, qui de Auis dicitur.

Habẽt quoq; hi ordines ſuos maiores Commendatarios & Clauigeros, ſub quibus etiam eſt magna equitum Commendatariorum copia, magnos redditus poſſidentium.

Quartus eſt magiſter equitum Rhodienſium, ordinis ſancti Ioannis, qui prior a Crato dicitur, qui tres magiſtri magnos etiam redditus poſſident.

Magnatum Hiſpaniç Index, & primum de Regno Caſtellæ.

Omnium primus Comeſtabilis eſt, qui Dux Frienſis, & Comes de Haro quoq; dicitur, & primus Regis cubicularius.

Archithalaſſus Caſtellç & Granatç, qui uulgo Amiraldus dicitur, Comes de Modica, Vicecomes de Bas, & dominus Medinæ de Rio Sequo & Palencuelç.

Dux

Dux de Alba, Marchio de Coria, Comes de Saluatera.

Dux qui del infantazgo dicitur, Marchio de Sanctillana, Comes de Real, de Mancanares, & de Saldanna.

Dux Medinæ, Sidoniæ, Comes de Niebla.

Dux qui de Beiar nūcupatur, Marchio de Bā nares, Comes de Gibarlion, Dominus de Borguillos, & Capillas, & Castellæ pretor, uulgo Iustitia maior dicitur.

Dux Naiaræ, Comes de Triuino, Dominus de Hamusco.

Dux Medinæ cœli, Comes de Puerto.

Dux de Albuquerque, Comes de Ledesma.

Dux de Arcos, Dominus de Marchena.

Dux de Maqueda, Præpositus Granatensis.

Dux Escalonensis, Marchio de Villena, & de Moya, Comes Sancti Stephani.

Dux de Sessa, & terræ nouæ, Comes de Cabra.

MARCHIONES.

Marchio Asturgensis, Comes Trastamaracensis, & sanctarum Martharum.

Marchio de Aquilar, Comes de Castanneda.

Marchio de Zenete.
Marchio de uilla Franca.
Marchio de Pliego & de Feria.
Marchio de Aiamonte, Comes de Benalcacar.
Marchio de Tariſa, & Præpoſitus Vandaluciæ.
Marchio de Mondeiar, Comes de Tendilla, Prȩfectus, & primus Dux Granatenſis.
Marchio Cornarenſis Domicellorum præfectus, uulgo Alcade de los donzeles.
Marchio de los Velez, prȩſes Murcenſis, uulgo Adelantado.
Marchio de Barlanga.
Marchio de Villa Noua.
Marchio de Cogolludos.
Marchio de Valle.

COMITES.

Comes de Benauente, Dominus de Villalon, & Portillo.
Comes de Vrenna, dominus de Penna Fiel.
Comes de Oſrono, Dominus de Galiſteo.
Comes de Paredes.
Comes de Miranda.
Comes Caſtrenſis & Aſtudillienſis.

Comes

Comes de Monte Agudo.
Comes de Corunna.
Comes de Pliego.
Comes de Aluadeliſte, Dñs de Garrouillas.
Comes de Alcaudete.
Comes de Orgaz, Dominus de ſancta Ollala.
Comes de Ciſuentes, uexillifer Regis.
Comes de Fuenſalida.
Comes Salinarum.
Comes de Ribadeu.
Comes de Monte Regis.
Comes de Luna.
Comes de Lemos.
Comes de Chinchon.
Comes de Ribadauia, Pręſes Gallitiæ.
Comes de Aquilar.
Comes de Syruela, Dominus de Roa.
Comes de Nieua.
Comes de Oropeſa.
Comes de Saluatera, Dominus de Hempudia
Comes de Onante.
Comes de Buendia.
Comes de Valentia.
Comes de Medellin.
Comes de Gelues.
Comes de Punon roſtro.

Comes

Comes Sancti Stephani
Comes de Palma,
Vicecomes de Balduerna:
Vicecomes de Altamira.

Regnorum Aragoniæ, Nauarræ, Valentiæ, Catelloniæ magnates.

Comestabilis Nauarrensis, Comes de Lerin.
Dux de Luna.
Dux de Cardona, & Comes de Gallada.
Dux de Segorue, Comes de Ampurias
Dux Gandię.
Dux Villæ formosę.

MARCHIONES.

Marchio de Denia.
Marchio de Helche:
Marchio de Falces:
Marchio de Lombay

COMITES:

Comes de Ribagorça.
Comes de Aranda.
Comes de Fuentes.

Comes de Saſtago.
Comes de Belchit.
Comes de Oliua.
Comes de Cocentayna.
Comes de Albaida.
Comes de Almenara.

VICECOMITES.

Vicecomes de Ebol.
Vicecomes de Peralta.
Vicecomes de Bas, & Blanes,
Vicecomes de Gelua.

Portugalliæ magnates & Algarbiorum.

Comeſtabilis, qui nunc eſt infans Lodouicus, Regis frater, ac prefectus regnorum confinium, qui uulgo Fronteiro maior dicitur, is enim magiſter quoque equitum Rhodienſium eſt.
Dux Brigantiæ.
Dux Colimbrienſis.
Dux Viſeenſis.
Dux Barçelenſis.

Marchiones

MARCHIONES.

Marchio de uilla Real, Comes de Alcontin.
Marchio de Torres nouas.
Marchio de Ferreira, Comes de Tentugal.

COMITES.

Comes de Marialua, & de Loule, Regni præfectus.
Comes de Penella, Regis rationum prępoſitus ſiue quæſtor ęrarius, uulgo Veador da fazenda.
Comes de Portalegre Regis œconomus.
Comes de Feira.
Comes de Monſancto.
Comes de Faro.
Comes de Abrantes.
Comes de Vimmioſo, Regis rationum præfectus, ſiue quęſtor ærarius.
Comes de Villa noua.
Comes de Linhares.
Comes de Vidigeira nauarchus, uulgo maris Amiraldus.
Comes de Sortellia.
Comes de Caſtanheira Regis rationum prępoſitus ſiue quęſtor ærarius.

Comes

Comes de Prado.
Comes de Redondo.
Vicecomes de Lyma.
Regni Archithalassus, uulgo terræ Admiraldus.
Baro ab Aluito, Regis rationum pręposìtus, siue quæstor ærarius.
Rector siue pr ętor omnium regnorum uulgo Regedor.

Hi Hispaniæ magnates mihi tantum cogniti sunt, puto adhuc alios extra meam noticiam esse quos hic adiūgat, quisquis eos me melius nouerit. Quorum prouentus uiritim non exprimo. Id enim curiosus lector apud Luciū Marinęum Siculum requirat, qui rem non omnino infeliciter tētauit. Ego autē perspiciens eum quibusdam istorum Principum plus, aliis minus diuitiarum, quam possident, tribuere, & sciēs quam difficile sit alienas facultates ad unguem enumerare, uolui potius silere, quam rem non satis appensam euulgare. Id etiam ueritus iisdem ipsis principibus non satis placitum iri huius rei singularem propalationem. Inter quos autē (nomina sileo) aliquot sunt ut uerissimum est, centum, octoginta, septuaginta, sexagintaq; millia ducatorum aureorū an-

nue posſidētes. Non pauci quinquaginta, quadraginta, triginta. Multi uiginti, quindecim, decemq́. Cæteri omnes hac ſumma inferiores, ad minimum trium millium redditus habent: Sic ut ſine mendacio aſſerere quis poſſit, Hiſpaniæ magnatum annuos prouentus uigeſies centena millia ducatorum attingere, uel ultra.

Sunt præterea in Hiſpania non pauci nobiles titulis, uel dignitatibus obſcuri, decem, quindecim millia ducatorum annue habētes, eſtque aliorum ingens numerus, qui a millibus ad decem millia ducatorum uſque annue poſſident.

Sunt etiam Reguli, quos paſtores Hiſpani uocant, triginta, quadraginta, millia ouiū, & magnam boum, equorum, mulorumq́ multitudinem poſſidentes, quorū familiæ amplisſimæ ſunt. Ex quo apparet non fruſtra dictum in Hiſpania talentari pretio arietes admiſſarios emi, aſinos quoque admiſſarios & aſinas ad fœturam xl. ſeſtertijs.

Pecuaria res in hispania

Ornatur etiã Hiſpania maximo ſauctorum numero, quorum Martyrum tantum indicem hic ſcribere nobis non indignum uiſum eſt, cæteros propter prolixitatem omittimus.

Sanctus

HISPANIA.

Sanctus

- Vincentius.
- Laurentius.
- Victor.
- Fronto.
- Istitius.
- Apodonius.
- Linxius.
- Successus.
- Faustus.
- Martianus.
- Vrbanus.
- Publius.
- Matutinus.
- Cassianus.
- Fœlix.
- Ianuarius.
- Primitius.
- Quintilianus.
- Enotus.
- Cecilianus.
- Frontonius.
- Optatus.
- Seruandus.
- Germanus.
- Facundus
- Primitius fratres.

Sanctus
- Fœlix
- Cericus.
- Anastasius.
- Faustus. 2
- Ianuarius 2.
- Martialis.
- Speratus.
- Natalius.
- Cerinius.
- Beturius.
- Fœlix 3.
- Aquilinus.
- Lætarius.
- Ianuarius 3.
- Florentius.
- Fructuosus.
- Augurius.
- Eulogius.
- Claudius.
- Lupercus.
- Victoricus.
- Enutherius.
- Cleodonius.
- Eugenius primus Archiepisco-pus Toletanus.
- Zoilus.

Sancta

Sancta
- Eugratia.
- Leocadia.
- Eulalia.
- Chriſteta
- Sabina — ſorores S. Vincentij.
- Iulitta, mater S. Cerici.
- Digna.
- Generoſia.
- Beſſa.
- Donata.
- Secunda.
- Euroſia martyr & uirgo.
- Centolla.
- Helena.
- Nunilonia
- Alodia — ſorores.

Hi omnes Chriſti martyres, ut ex eorum ui tis apparet, fuerunt. Eſt autem aliorum ingens copia, quam ne lectoribus tædio ſimus, præter mittendam duximus.

Quibus uiris doctrina prȩclaris Hiſpa nia quoq; fulget, accipe.

Fronto Præſul & Martyr.
Fulgentius Prȩſul & Martyr.

Auden.

Audentius Prę∫ul.
Ioannes Prę∫ul.
Sanctus I∫idorus Archiepi∫copus Hi∫palē∫is.
Sanctus Leander Archiepi∫copus Hi∫palen∫is.
Colimpius Præ∫ul.
Pacianus Barchinonen∫is Epi∫copus.
Paulinus Præ∫ul.
Sanctus Victor Præ∫ul.
Vilerius Præ∫ul.
Antonius Præ∫ul.
Sanctus Vincentius Martyr.
Zoilus Martyr.
Sanctus Dominicus Calaguritanus, ordinis prędicatorum autor.
Matorianus uir pręclare doctus.
Auitus presbyter.
Sanctus Illefon∫us Archiepi∫copus Toletanus
Sanctus Iulianus Archiepi∫copus Toletanus, cuius meminit Magi∫ter ∫ententiarum lib. 4.
Sanctus Antonius Vly∫∫ipponē∫is, qui Paduanus dicitur.
Paulus Epi∫copus Burgen∫is uir præclare doctus, & Iudæus natiōe, ∫pontecꝫ Chri∫tianus factus, ∫crip∫it non pauca Theologica nec indocta.
To∫tatus Epi∫copus Ebulen∫is, ∫crip∫it in nouum

uum, & uetus inſtrumentum.

Rabbi Abenezra doctiſſimus Iudæus, magnus Theologus.

Rabbi Moyſes Iudæus Theologus & Medicus inſignis.

Rabbi Dauid Chimhi, inſignis Theologus.

Moyſes Cordubenſis Theologus Iudæus.

Rabbi Camora Theologus.

Hugo de Folieto.

Arnoldus de Villa noua, Raimūdi Luli præceptor.

Raimundus Lulus.

Aquilius Seuerus.

Gualterus.

Ioannes Toletanus.

Iouentius Cardinalis.

Vincentius Monachus.

Duo fratres Coroneles, inſignes Theologi.

Sepulueda Theologus inſignis.

Franciſcus Ximenius, Cardinalis qui Academiam Complutenſem inſtituit.

Sotion Philoſophus Peripateticus.

Auicenna medicus pręclarus & philoſophus.

Auerrois quoq; medicus & philoſophus.

Raſis Almançor.

Meſalac medicus Aſtrologus.

Habramus Aſtrologus.

Albuma,

Albumazar Aſtrologus.

Cacutus Iudæus Luſitanus magnus Aſtrologus.

Fortunius Gratianus iuriſconſultus, cuius opera rara, ſed abſolute ſcripta extant.

Alfonſus Rex Caſtellæ, huius nominis decimus, Romanorũq; Imperator, magnus Aſtrologus.

Henricus Infans Portugalliæ Mathematicus, inſignis, qui primo nouas terras ſuo ſtudio & induſtria reperit.

Seneca Orator magnus, & Philoſophus ſtoicus.

Anneus Gallion Seneca, Senecæ frater

Lucius Anneus Seneca Tragicus, Annei Gallionis Senecę filius, Senecæq; oratoris nepos.

Columella.

Dexter.

Theodoſius Cæſarienſis.

Iulius ~~Phiginius~~. Higinium

Portius Latro, Orator niſignis.

Lentus Cornelius, præfectus Cæſaris.

Paulus Oroſius.

Quintilianus Orator inſignis.

Pomponius Mela.

Iuſtinus hiſtoricus.

Lucius Latianus Orator.
Seuerius.
Silius Italicus.
Henricus Marchio de Villena magnus magicus.
Ioannes Ludouicus Viues Valētinus orator.
Damaſus Pontifex maximus, inſignis poeta.
Aurelius Prudentius Poeta.
Iuuencus Poeta.
Arator Poeta.
Sedulius Poeta.
M. Anneus Lucanus, L. Annei Melæ filius, qui Mela frater Senecæ & Gallionis fuit.
M. Valerius Martialis.
Sextilius Hæna poeta.
Ruffus Feſtus Anienus Poeta.
Dec. Iunius Iuuenalis, oriundus ex Aquino Volſcorum.
Henricus Caiadus Poeta Luſitanus & Meneſius, de quibus Eraſmus in ſuo Ciceroniano meminit.
Laurentins a Caçeres Luſitanus, Poeta & uir non uulgariter eruditus.
Ioannes de Mena poeta.
C. Iulius Higinius Auguſti libertus Grāmaticus inſignis.
Antonius Nebriſſenſis eximius Grammaticus & uariæ eruditionis uir, ut Eraſmus in ſuo Ciceroniano teſtatur.

Hi omnes Hiſpani fuere, ex quo apparet noſtrates non tam infœliciter diſcere, nec uerboſitate & ſimulatione ſapientiam oſtentare, uel tam multis nominibus & cõſuetudinibus barbariem colere, quam Munſterus in ſuo nouo Ptolemæo, ubi Hiſpanorum & Gallorum comparationem induxit, prædicat. puto eum cũ Baſileę profiteatur, Gallis, ad quos reliqua Baſilea ſpectat, excepta tertia ferme parte, qua ſecũdum Rhenum Germaniæ adhęret, potius q̃ Hiſpanis abblãdiri uoluiſſe. quamobrem ut doceat ita eſſe, quod dicit, opus eſt, ut nobis de promat uel unum Senecam, Quintilianum, Portium Latronem, Auiçennam, Lucanum, Prudentium, Iuſtinum, Columellã, Oroſium, Melam, Silium, Martialem, Iuuenalem, & alios iſtis ſimiles, & tum damnet Hiſpanicam indolem, eamq; Gallicis, & Germanicis ingenijs poſtponat. quod ſi nec Germani, nec Galli iſtos, quos ſupra recitaui, uiros adęquent (Eraſmum & Budęum excipio) quid eſt, quod conuicium noſtrę genti de ſtupore faciat? Fateor aliud ſeculum, alio florẽtius, nec nunc eſſe laudem eam eruditionis quę olim Hiſpanię fuit, non tamen Bruta eſt illa terra, quę talia ingenia produxit, nec quia aliquãdiu talia non pro

duxit

duxit, in omne æuũ effœta habenda est. Quod si nunc non tot chartas oblinũt Hispani, quot nonnulli faciunt, nec edendis alienis libris plagium committunt, nihilo deteriores illis, qui se furtis librorum uenditant, existimãdi sunt. Edunt forrasse Hispani pauca, sed edunt sua, nec falsarij hac in parte, nec fures. estq; nobis ista modesta scribendi ratio cum Italis cõis. Non incesso ullam gentem, quorundam uicia tantum attingo, & qui de uitijs suis, genti suæ gloriam, alijs nationibus probrum concinnãt. Habuit hac tempestate Gallia Budæum & Fabrum Stapulensem, & alios uiros doctos, sed habuit. Cõuixerunt etiã istis nonnulli Hispani illorũ eruditione non plane inferiores, quorũ nomina cum cognita sint, prætereo. Habuit quoq; Germania Erasmũ, sed habuit, habuit Longolium, ambos Bathauos, quam prouinciam nonnulli nec in Germania nec in Gallia constituunt. Sed sit Germaniæ, uel Galliæ, Fuerunt isti uiri ornamenta incomparabilia suarum gentium, sed fuerunt, ita nobis quoque Quintiliani, Senecæ, alijque innumeri fuere, Præteriti temporis est, quod utrobiq; pro gloria iactatur, nisi nobis allegẽt Philippum Melanchthonem, columẽ Germaniæ. Fateor eum

Longolius ut ex quadam epistola Erasmi ad hunc nostrum Damianum a Goes apparet, purus, putus Hollãdus est Schonouiæ natus.

hoc tempore cum illis antiquis Hiſpanis in harenam deſcendere potuiſſe, ſi ſe Theologię, ac fidei negocijs nõ implicuiſſet. quibus dum incumbit, contabeſcunt ſtudia illa, ob quæ noſtro ęuo inclaruit. Nec defuiſſent Hiſpanię ab hinc annis plus mille pręclara illa ingenia, quę ſemper enutrire ſolita fuit illa ꝓuincia, ſi a Gothis, Alanis, Saraceniſq; incultis hominibus, ab omniq; genere diſciplinarum abhorrentibus, non fuiſſet tam diu occupata. nunc uero hac barbarie utcunque expulſa, non dubitet Munſterus, quin Hiſpani poſt hac, ad laudem eruditionis non ſegni greſſu ſint progreſſuri.

Strenui Duces, quibus Hiſpania quoque ornatur.

Veriatus Luſitanorum dux, cuius facinora, Romanorum hiſtoriæ late prædicant.

Rex Pelaius, qui ob uitę ſanctitatẽ Dei miles uocabatur, is enim Hiſpaniã Cantabricam a Maurorum incurſionibus immunem fecit, eoſq; ex regno Leonis, ciuitate accepta, expulit

Rodericus Diaz de Biuar cognomento Cid, qui bonam partem Hiſpaniarum ex tyrannide Maurorum liberauit, cuius nomen inter

Mau

Mauros terribile, & magnę uenerationis fuit.

Ferdinandus Gonçaluez, Comes Castellæ, eius quę nunc regnum est, & antiqua Castella uocatur, in cuius historia late patet, quantæ uirtutis uir fuerit.

Alfonsus primns Rex Lusitanię, qui ex toto ferme regno Mauros expulit.

Ioannes huius nominis primus, Rex Lusitaniæ, qui cum inops & abiectus esset, propria arte & uirtute, Castellanis, maioreq́ parte Lusitanorum etiã reluctante, totum regnum sibi uendicauit.

Comes Nonius Aluarez Pereira Lusitanus, qui Regis istius temporibus uixit, cuius insignia gesta historię nostrę late prędicãt, uir sane magnanimus, & supra hominũ uires in bello strennuus, ex quo duces Brigantię originem suam ducunt.

Gonçallus Ferdinãdus Cordubẽsis, qui regnum Neapolitanum nostris temporibus edomuit, idq́ sub imperiũ Hispaniarum redegit.

Eduardus Pachecus uir Lusitanus, qui aduersus Regis Calecutij potentiam prolixum cruentumq́ bellum sustinuit, in quo diuersas, & incredibiles uictorias obtinens, ipsum Regem fuga salutem petere coegit.

D. Fran

D. Frãciſcus ab Almeida Luſitanus, qui ingenti claſſe Babyloniæ Sultani, atq; multorum Indiæ orientalis Regũ deuicta, Turcas ex ipſa India expulit, cuius Ludouicus Ro. in ſuo itinerario amplam facit mentionem.

Alfonſus de Albuquerque Luſitanus, qui ferme totam Orientalem Indiã ſub imperium noſtrum reduxit.

Ferdinandus Corteſius, Marchio de Valle, qui in Indijs occidentalibus magnam Temyſtitam ciuitatem & regnum, non ſine incredibili admiratione Regno Caſtellæ edomuit.

Franciſcus Piçarrus, qui in ipſis Indijs occidentalibus Imperatorem Atabalipam deuicit, & ſupplicio tradidit. eiuſq; ditiones atq; aliorum principum, ſub Caſtellæ imperium redegit.

Antonius a Sylueira Luſitanus, qui poſtremo apud Dium Turcas ex India orientali iterum profligauit, & magnum Cambaiæ regnum Luſitanis ſubiecit.

Habuit, & habet Hiſpania alios præclaros Duces, quos prætermitto, & hos tantum, qui uirtute cum Cæſare & Alexandro certare poſſint, pono.

Hiſpaniȩ

HISPANIAE Imperatores.

Traianus.
Adrianus.
Theodoſius Magnus.
Alfonſus huius nominis deci-
mus, Rex Caſtellæ. & alij
quos omitto.

PONTIFICES Hiſpani.

Damaſus hiſtoricus ſcriptor, & poeta.
Ioannes xxi medicus inſignis, Luſitanus.
Benedictus xiij. doctiſſimus uir.
Calixtus iij. iuris prudentię peritiſsimus.
Alexander Sextus.

Vernacula, quæ noſtra tempeſtate, ex Hiſpania in Galliam, & alias prouincias adferuntur, hæc ſunt, nec ſcitu indigna, præter nō pauca, quę cum in ipſa prouincia his temporibus abſumantur, utputa frumentum, argentum, cuprum, plumbum, glaſtum, rubia tinctorum

Go

ſipium, & multa alia, uel quod magni momen ti non ſint, in ipſo catalogo referre uoluimus.

Vehuntur nauigio Brugas ciuitatem Galliæ Belgicæ ſingulis annis quadraginta millia lanę ſarcinarum, quas ſaquas uocant, quarum unaquæq; ut minimum precium uiginti ducatorum aureorum uel æquat, uel ſuperat.

In Italiam quoque ac in alias Gallię ciuitates, uiginti ferme millia ſarcinarum uehuntur, quarum quę in Italia conſumuntur, quod ſelectioris lanæ ſint, quadraginta, quinquaginta ducatis aureis ſingulæ uenduntur.

Sericum, & panni ſerici, quæ tam in Galliam, quam in Italiam, Angliam, aliaſq; prouincias euehuntur, precio innumerabili conſtant.

Deferuntur etiam ut ſummatim dicam, ex Hiſpania in Galliam Belgicā, & alias prouincias uina multorum generum.

Oleum
Saccarum.
Cera.
Mel. maxima copia.
Oriza.
Crocum.
Vuæ paſsæ.

Ficus passæ
Sal
Alumen
Murex, siue purpura
Coccum
Smegma, siue sapo
Mala medica, siue aurea.
Mala Citria
Mala Granata, siue punica.
Cydonites, siue (ut barbare dicitur) codignatum
Oliuæ conditæ
Limones
Cappare
Pruna passa
Amygdala
Pinei
Castaneæ
Glycyrrhiza
Anisum
Caruis
Anethum
Cuminum
Corianon siue Coriandrum
Thynni saliti
Balenæ salitę, atque earundem

oleum.
Suberum codex.
Gallæ.
Bacca laurina.
Hyacinthi.
Gagates.
Hiaſpis. Alabaſtrum.
Corallum.
Coria hircina.
Spartum.
Pelles multorum animalinm, ad ueſtes ſuffulciendas.
Aurum.
Ferrum.
Calybs.
Stannum.
Minium.
Argentum uiuum.
Fructus quoq; diuerſorum generum, ſaccaro conditi.

Ex hoc chariſsime Nanni, uidere eſt Hiſpaniæ fertilitatem, quam hiſce uerbis Munſterus ad Galliæ comparationem ita deſcribit, qua in re facit, ut ſuſpecti iudices, inuidia, uel muneribus, uel odio obcęcati, ſoliti facere ſunt qui uera cum intelligant, falſa tamen pronunciant

ciant, dum inquit in suo Prolemęo, ut eius uerba referam, Mercatores ex Hispania, in Galliã deferunt sericum, & omnis generis pannos, lanas, crocum, saccarum, orizã, oleum, alumẽ, grana tinctorum, &c. Ex gallia in Hispaniam, frumentum, lineas telas, filum, pastel, libros, & minutiora alia mercimonia plurima, ut gladios, specula, acus. Concedamus Galliam mittere frumentum, (quanquã id raro contingat) cum potius id Germanię orientali debeatur, cuius frumentũ nauibus Bathauorum ad litoralem Hispaniã, eamq; oceano attiguam subuehitur, hi enim inuectitia annona ab hinc annis XXV. plus minus usi sunt. Ad mediterranea Hispaniæ exoticum frumentum non peruenit, certe pro singulis culeis ex Gallia, singulæ Holcades frumento onustæ ex Hollandia appulerunt. Tamen demus hoc Munstero, ut uera sint, quæ dicit, quid an nõ ex ipsius uerbis apparet, Hispaniam Galliæ plus impertire, quam Galliã Hispaniæ? Miror autem, cur dum agrorum fertilitatem utriusq; prouincię, inter se cõfert, asseuerat Hispaniam, uini, frumẽti, & carnium copia a Gallia uinci. Vbi (ut de hac Gallię ubertate disceptemus) auditum est, aut uisum, ex Gallia, in Hispaniam

 uinum

uinum deportatum esse: nisi forte ad confinia Cantabriȩ, & id raro, quippe cum ij magis amplectuntur Hispanicum, etiam dilutum, quam Gallicum merum. Prodeat nunc Gallia Belgica, ac Anglia simul cum Noruegia, Dacia, Suetia, Moschouia, Rusia, Liuonia, Lituania, Prusia, ac tota orientalis Germania, nec non Hollandia, & testentur quid uini Hispanici in ipsarum finibus absumatur. Deinde si iam ex Gallia, in Hispaniam frumentum, ut uult Munsterus, inuehitur, id nõ ex natiua malignitate soli, sed ex aspectu, ut aiunt, astrorum accidit, quæ hostiliter ab anno M. D. XVI ad hunc usq; diem, morbis, cædibus, calamitatibus, prouinciã afflixerunt, alioqui fertilis est Hispania, ut testatum antiqui scriptores reliquerunt. Et ubi hæc sæuities syderum mitigata fuerit, petent a nobis Galli frumentum, ut antea soliti fuerunt facere. Hoc credo ignorasse Mũsterum, Gallos a nostris crebrius, quam nos ab ipsis olim frumentũ expetisse. Nec hoc tempore peregrino frumento indigeremus, si omnes (ut in Gallia, & alijs prouincijs fit) Hispaniæ partes quȩ coli possunt, colerẽtur, cuius enim ubertas tanta est, uti maiori anni circulo mediastini atq; plebei homines, ex syluestribus

bus fructibus, melle, herbisque laute uictitare posśint, quæ res eos parum ad agri culturam propensos efficit. Accedunt ad hoc nouæ orientalium, occidentaliumq; Indiarum nauigationes, continuum quoq; bellum Africanum, atque Italicum, quę nostri magis amplectuntur, quam aratri labores, unde euenit non solum apud nos agri culturam negligi, sed etiam metalla, quorum uenis adhuc Hispania abundantisśime ornatur, ex uisceribus terræ non effodi. Cætera, quæ Gallię sunt, ueluti lineæ telę, filũ, glastum, facile iudicabis an ea tãti sint, ut cum Hispanicis frugibus conferri possent, quanquã maior pars telarũ & fili canabacei, quæ in Hispaniam apportantur, Bathauię solum producat. Quod ad carnes autem spectat, uerius ipsa ueritate est, non tantum in Galliam ex Hispania boues, sed magna quoq; mulorum copiam educi, equos etiam, sed furtim, ob Regum edicta. Reliqua autem, quæ sequuntur, futilia sunt, indignaq; tanta comparatione. Nec hoc contentus Munsterus, stomachum in Hispanos euomuit, credo re uera, eũ nonnũquam ab aliquo Hispanorum iniuria aliqua lacesśitum fuisse, cum sic in eos uerbis debacchetur. Ait enim, frugalis uitæ Hispani, sicut & Itali

(etiam

(etiam Italos noluit immunes a ſuo temerario iudicio) nec tantum cibi & potus, ut Galli, & Germani abſumentes, niſi ſint inuitati, nã tunc ſe ad ſaturitatem explent edulijs, quia rara eis & maiore auiditate accidunt conuiuia. Elegãs ſcomma, & dignum quod topographijs prouinciarum inſeratur, quaſi Belgarum, & Germanorum conuiuia ſplendida plane, & opipera ſint habenda. ſatis ibi ciborũ & potus, ſed externi homines non de copia conqueri ſolent, ſed de lautitia & elegantia. Sed ſinamus unum quemque patrio more uiuere, atrum panem, ſtipulis, furfuribuſque una piſtis commiſtum, fœtidam cereuiſiam, & aquam, carneſque ſalitas, ter quaterque recoctas, aſſaſque ſibi, ſuiſq; familiaribus adminiſtrare. Quod ſi de numero conuiuiorum diſputandum eſt, uincunt Germani & Galli. Si de magnificentia, ſplendore, lautitia, elegãtia, multis modis Galli & Germani ab Italis & Hiſpanis uincũtur. Cęterum laudes conuiuiorum ſi quæ ſunt, non ab Hiſpanis Hiſpanię, nec a Germanis Germanię uindicãdæ ſunt. ſed id iudicium exteris hominibus committendum eſt, exitus certe & finis conuiuiuiorum honeſtior in Italis & Hiſpanis, quum Germani et Galli eo animo con

uiuia aggrediantur, ut uino se adimpleant, re-farciantque, quo feruente animus, sensus, iudicium, ratio, reuerentia, grauitas, sedulitas, prudentia, & alia multa amittuntur, iniuriȩ, cædes, luxus, stupra, secretȩ locutiones, consiliorum principum, amicorũque effutitiones, uulnera, plagæ, insidiæ, proditiones, aliaque infinita perpetrantur. Itali & Hispani contra, sic ad conuiuia se ornant, uti bene saturi, & cibis referti, a mensa discedant. Hic tametsi corporis salus repletione grauetur, animus tamen & ratio, ut accidit in ebrijs, minime leditur. ita fit ut qui uinum intemperanter ingurgitant, animum, conscientiam, corpus, honorem, uitã labe tingant. Qui aũt cibi uoraces sunt, corporis tantum saluti noxij sunt. Istis perpensis iudicet æquus ȩstimator, penes quos laus istius rei consistere debeat. Nec mihi ideo ista dicta sunt, quod magni esse momenti putem hac in parte, uel uinci, uel uincere, sed quod ferre non potui, Hispanos tanquam famelicos & cœnipetas, nunq̃ nisi de alieno saturos a Munstero describi. Neque mea dicta a Munstero accipi uolo, ueluti recriminationẽ, sed admonitionẽ, ut cautius posthac & syncerius in suis scriptis agat,

uirum

uirum enim eum bonum ſcio, & aliquo uſu fa
miliaritatis mihi cognitum habeo. Nec præte
reundũ puto id, quod deinceps idem dicit, cum
re non intellecta, multorum etiam ſit opinio,
quod duriter & inciuiliter apud Hiſpanos ad-
uenæ excipiãtur, adeo, ut itinere defeſsi, cibum
ſibi uicatim quęrere cogantur. Res ſic ſe habet.
Olim pandochei Hiſpaniæ, ad quos uiatores
tam peregrini, quam incolę diuertere ſolebãt,
fures atq; latrones erant, ſicut Germanię, Gal
lię, aliarumq; prouinciarum hodierna die non
pauci ſunt, quales ſi non eſſent, non tam ſubito
in immenſum diteſcerent. Hæc perpendentes
catholici Ferdinandus & Elizabeth Caſtellæ,
& Aragoniæ Reges, lege ſanxerũt, ſub magna
mulcta, ne quis cauponum, pandocheorumq;
quicquam pręter domeſticum ſeruitium, & ci
bi coquendi operam aduenientibus præberet.
Pro equis autem, hordeum, auenam, fœnum,
ſtramen tantum uenderet, quarum rerum pre
cium, publica æſtimatione ipſis foribus diuer-
ſoriorum inſcriptum eſt, ita ut barbariſsimus,
& ſimplex homo cuiuſcũq; nationis, facile in-
telligat, quid pro domeſtico ſeruitio, quid pro
equorum alimento, ſine aliqua licitatione ho-
ſpiti dandum ſit. Hoſpes pręterea tenetur cum
adue

aduena in forum, & ad propolas procedere, uel aliquem ex suis eo mittere, cuius opera uta tur externus in eduliorum emptione, quæ em-pta in diuersorio parantur, parataq; ipsis, stra ta mensa apponuntur. sic fit ut discedente ad-uena nihil rixarum oriatur, nihil ei auferatur, nihil extorqueatur, cũ ipsemet cibos sibi emat, sibiq; ex tabulis diuersorio affixis constet, quid hospiti annumerandum sit. Hęc autem in ci uitatibus, & oppidis tantum fiunt, in pagis & uillis, ubi propolę desunt, licet pandocheis edulia uendere pro arbitrio, cętera ex tabula-rum tessera indicantur. Hæc immanitas non tam fera uidetur, quã a Munstero depingi-tur. Deinde si ad humanitatem Italorum Hi-spanorumque respicias, hęc inuenies cum ad eo rum ciuitates ueneris. Amicitia contracta, of-ficium suum unusquisque gratis offeret. quic-quid dignum uisu sit, ostendet. circumspectis, uisisq; omnibus, te ipsi in hospitium tuum de ducent. At si quenquam illorum, dum gratus esse cupis, in prandio, uel in cœna retinere uo lueris, uix ab eis illud impetrabis, id præca-uentibus ipsis, ne homini peregrino, & sum-ptui, & molestiæ sint. tandem ex uiginti, si tot comites habueris, uix unum aut alterum reti-

nebis, nec id efficies, donec clare intelligant ex animo, & non ficte eos tibi conuiuas uelle.

Galli contra, & Germani, ut uerum eſt, & experti ſumus, humaniſsimi in peregrinos ſūt. quicquid uiſendum in ſuis ciuitatibus habent, oſtendunt, omneque officiū benigne exhibent. Sed peractis ſpectaculis, ubi diuerſorium repe tis, ſiue frigide, ſiue ardenter ipſos inuitas, faciles eos habes, nec opus eſt magna contentione precum, idque laudo, eſt enim illud ingenuæ cuiuſdam & candidæ ſimplicitatis, nihil fictū exiſtimare in uerbis inuitatoris. ſed ſunt nonnulli improbiores, qui ſe ultro tuæ menſæ ingerunt, idq; magno numero, quos antea nec noueras, nec uideras, ijq; non quia amici ſunt, ſed ſe amicos aliquando futuros ſperant, pro Pythagorica lege omnia futurorum amicorum cōmunia credunt, homines me hercle non male ad uentrem philoſophantes. Poſtremo in Italia, Hiſpaniaque, dum templa, arces, armamentaria, ædificia, huiuſque generis alia inſpexeris, uel a domo amici alicuius tui, apud quem hoſpitabaris, diſceſſeris, ſi cuſtodibus, uel operarijs, aut amici famulis, aliquam gra tuitam pecuniolam dare coneris, efficies pro amico, ut inimicus abeas: Tanta eſt eorum

magna-

magnanimitas, ut peregrinis hominibus, gratis officium ſuum exhibere contendant.
Et ſi aliquando talia munera iſtis accipere contingat, id ui coacti, & omnino reluctantes faciunt.

At Germaniæ, Galliæue famuli, arcium, armamentariorum, templorumque cuſtodes multo contra, nulla humanitate, nec decore ſeruato, non tantum non recuſant, quod facere non nouerunt, ſed antea quam offeras, præbent ipſi manus, ſic ut qui ſub arcis præfecto meretur, ianitor, cuſtos, pincerna, piſtor, lotrix, cocus, omnes demum quotquot ſunt, prędam inter ſe, antequam des, calculis diuidant. Parique modo in familijs amicorum fit, a quibus enim amicis antea quam diſcedas, omnes famuli inter ſe computatione, lucrum aduentantis liberalitatis diuidunt. quæ res ita increbuit, ut pro dedecore iam non habeatur. Ad iſtum modum humanitate, urbanitateque hæ nationes differunt. Nunc iudicet Munſterus, & ferat ipſe ſententiam, & dum mores gentium ſcribere conatur, edat ea tantum, quæ ipſe uiderit, & certiſſima habuerit. Mutãtur quotidie ciuitates, oppida, mores, uiuendiq; hominum rationes, nec iam Germania

Galliaque tales, quales nobis a Cæſare depin-
guntur, nec tam barbaræ ſunt, quod idem æ-
ſtimare licet de cæteris nationibus. Quid enim
hoc tempore minus uerum, quod olim uerisſi-
mum fuit, mercaturam Germanos ob feroci-
tatem non exercere, cum hoc tempore nullibi
magis Mercurius colatur. Aut eis Solem,
Vulcanum, & Lunam deos aſcribere, eiſdem
que ad annum uigeſimum uſque pubertatem
inuiolatam eſſe. Nonne ſi quis id dicat, ua-
niora dixerit, quam ſi quis etiam num Drui-
des adhuc apud Gallos ſacrificia admini-
ſtrare, eoſque pro uictimis uel alios homines,
uel ſeipſos immolare, aut Luſitanos lineis tho
racibus in bello uti, aut ex inteſtinis captiuorũ
hominum, futura prædicere, uel hordeaceum
uinum bibere, & pro oleo butyrum in conui-
uijs conſanguineorum uſurpare. cum hæc o-
mnia iam euanuerint, & alia uiuendi ratio in
troducta ſit. Demum ſi Munſterus no-
uos noſtri temporis hominum mores deſcri-
bere uelit, inuiſat prouincias ut ipſi fecimus,
ac tunc ea quę experiẽtia uiderit, ſcribat. quod
ſi feciſſet, non oleo carere Baleares dixiſſet,
non Hiſpaniam ſterilem, non eius incolas im-
manes, atque in diſcendo rudes, non Nerium
promon

promontorium Celticum uocasset, & in Algarbe, cũ in Galitia sit, pronunciasset, nec multa alia uana quæ prætermitto, suo Ptolemæo inseruisset. De his satis, ne uidear incandescere, aut minutias rerum non satis minute tractare. Tamen sciat Munsterus hãc ipsam Hispaniã, de qua nunc loquimur, eandem esse, quam ex omnibus prouincijs Cæsar ab initio quæsturę suæ, semper chariorem & electiorem habuit, in qua nullo tempore, ob hominum magnanimitatem, & militaris disciplinæ industriam, Romani desierunt legiones habere, teste Hirco. Quam etiam Vespasianus tanti fecit, ut ei ius Latij tribuere non formidauerit. Hæc numero deuicta a Romanis, ut Cicero de responsis Aruspicum asserit, nunquam fuit, Sed pietate, & religione, quam Romani tunc temporis sibi soli tribuebant. Huic ut cederet terra Cretensis, Iouis incunabulis elata, Plinius Iunior in suo panegyrico uoluit. cuius inter alia, hæc uerba sunt. Adde tot egregias ciuitates, adde culta incultaq; omnia, uel fructibus plena, uel gregibus, adde auriferorũ opes fluminum, adde radiantium metalla gemmarum. Scio fabulas poetarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuisse miracula,

quæ dū ſint uera, ſint ſingula, nec iam excutio ueritatem, ſint ut ſcribitur Gargara prouentu læta tritici, Meuania memoretur armento, Cāpania cenſeatur monte Gargano, Lydia prædicetur amne pactolo, dū Hiſpanię uni quid quid laudatur aſſurgat. Hęc duriſſimos milites, hęc expertiſſimos duces, hęc facūdiſsimos oratores, hęc clariſſimos uates parit, hęc iudicum mater, hęc principum eſt, hęc Traianum illum, hęc deinceps Hadrianum miſit imperio. Huic te debet imperium, cedat his terris terra Cretenſis, parui Iouis gloriata cunabulis. De hac etiam maxima ductus admiratione Budęus lib. 4. de Aſſe, cum multorum antiquorum autoritates in mediū attuliſſet, iſta loquitur, Ingentia ſunt hęc teſtimonia de opulentia Hiſpanię. Vlterius ait. Multa adnotauimus, quę fide caritura ſunt, ut opinor, præſertim apud eos, qui omnia & pręterita, & futura præſentis temporis modulis metiuntur. Infinita enim ſunt, quę hic de laudibus Hiſpaniæ ſcribere potuiſſem, niſi timerem lectori moleſtam fore lectionis prolixitatē. Quod ſi quis latius intelligere cupiuerit, legat id quod Poſidonius Polybius, Strabo, Trogus Pompeius, Iuſtinus, Solinus, uterq; Plinius, Pomponius Mela

la, Stephanus de Vrbibus, Philoſtratus, Dio dorus Siculus, Martianus Capella, Cęlius de antiquitatibus, atq; Budęus teſtatū de Hiſpania reliquerunt, apud quos & alios nonnullos tales ipſius Hiſpanię laudes reperiet, ut facile iudicaturus ſit nos de hac re plura ueraq; dicere potuiſſe, quod & feciſſemus, niſi obiectiones nimij in patriā amoris, a maleuolis & infeſtis hominibus timuiſſemus.

Aduectitia, quę ex Aſia, Africa, nouaq; terra in Hiſpaniam aduehuntur, ac inde per totam Europam.

Primum in Caſtellam.

Ex nouis, uel occidentalibus Indijs Hiſpalim magna uis auri deportatur.

Argentum.
Aurea uaſa & argentea mira dexteritate operata.
Vniones.
Margaritæ.
Smaragdi.
Cyanos, uulgo Turquinę
Caſia.
Guaiacum lignum.

Dacty

Dactyli.

Indidem ex insulis Canariæ, saccarum, coria bubula, & hircina, psitaci, atque uestes pennis auium miro artificio contextę, & alia admiratione digna.

Aduectitia quæ ex Asia, Africa, & Brisilia in Portugalliam aduehuntur, ac inde per totam Europam.

Singulis annis ex Nigritarum regnis deducuntur Vlyssiponem x. xij. millia mancipiorum, pręter alia ex Mauritania, India, Brisiliaq; aduecta, quę singula passim decem, xx. xl. l. aureis ducatis uenduntur.

Pręterea ex Nigritarum prouincia apportatur magna auri copia.

Gosipium.

Ebur, ex eodemq; uasa non ineleganter exculpta, atq; imagines.

Hebanum.

Mala Getulica, uulgo paradisi grana, seu mala geta.

Coria boum, hircorumq;.

Panni mira arte ex palmarum folijs contexti, necnon ex Gosipio.

Piper

Piper longum.
Oriza.
Zibelli (ut uocant) musiones uel feles.
Dactyli palmarum.
Ex Brisilia, lignum quod Brisil uocatur, & uestes auium pennis contextæ, ac lecti pensiles. ex Gosipio, instar retium connodati, & saccarum optimum.

Ex India Orientali, & Cathaio.

Piperis annue tricies, quadragiesq; centena millia pondo, cuius centum libræ uenduntur Vlyssipone xxxiiij. ducatis, supra quartam ducati partē, quę summa minimum est, duodecim, aut tredecim, aut quatuordecim cētenum millium aureorum ducatorum.
Zingiber.
Muscata miristica, atq; eorum flores.
Cynamomum.
Gariophyllon.
Reubarbarum.
Mirabulani omnium generum.
Casia.
Dactyli Indici, siue Tamarindi, & omnia aromatum genera.

Crocum

Crocum Indicum.
Lignum aloes.
Sandali rubri, & albi.
Lacha.
Hebanum.
Item gemmæ omnium generum preciosissimę.
Vniones.
Vasa aurea & argentea, mira industria facta.
Panni serici, & aurei.
Telæ Gosipinę.
Sericum.
Styrax siue styrace, storax uulgo.
Laserpitium uulgo Belzoi.
Ambar, gris ut uocant.
Muschus.
Nuces Indicæ.

Scutellæ mira arte ex calce cōcharū fictę, quas porcellanas uocant, quarū nonnullę precio l. & lx. & c. ducatorum uenduntur, & alia infinita apportātur, quę ob prolixitatem omitto.

Elephantes quoq; quinq; uel sex tempore Felicis Regis Emanuelis inde allati sunt, quorum dum puer ipsius prudentissimi Regis ab intimis cubiculis essem, treis simul uidi, atque

Rhino-

Rhinocerotem unum, qui omnes regem ipſum equitantem præcedebant. Certamini etiam unius iſtorum elephantum cum Rhinocerote, interfui, ſpectaculũ ſane admiratione dignum, in quo elephas ſuccubuit. Quem ludum Rex Vlyſſippone præbuit Anno (ſi bene memini) M. D. XV. Vel XVI.

Ex Inſulis Madeira Heſperidum Sancti Thomę, principis, atq; alĳs magna ſaccari copia. Glaſtum quoq;, & goſipium ac frumentum ex his inſulis uehitur.

Ex Briſilia, ac Nigritarum prouincia pſittacorum, cercopethicorũ, ſimiarum, aliorumq; miraculorum, ingens turba apportatur.

Hæc ſunt quę de fertilitate, opibus, nobilitateq; Hiſpaniæ, a me Nanni doctiſsime ſcire petiſti, quę te uolente, iubenteq;, ea lege ſcripſimus, ut omnibus ius faceremus caſtigandi, mutandi, augendi, quod mirifice exoptamus, haud ignari plurima eſſe a nobis omiſſa, quibus Hiſpania ornatur, & celebrari poſſit. Tu interim uiue, & uale, boniq; conſule. Louanĳ xii. Cal. Decembris, Anno M. D. XLI.

ERRATA.

A facie 8. linea 5. pro antiquæ, lege antiqua.
C facie 4. linea 21. pro Oſrono lege Oſorno.
Ibidem facie 6. poſt Marchionem de Falces ſcribe etiam Marchionem de Lombay.
D facie 8. linea 22 pro Iulio Phiginio, ſcribe Iulium Higinium.
E facie 8. linea 2. Pro uoluimus, ſcribe noluimus.

300 PTA

6000

CC-RCR-8/1/05

